

कमी करा कोंबड्यांमधील ताण

कोंबडीपालन करताना कोंबड्यांचे स्वास्थ्य चांगले राहणे हे उत्पादनाच्या दृष्टीने अत्यावश्यक आहे. याकरिता कोंबड्यांवर येणाऱ्या ताणाला नियंत्रित ठेवणे गरजेचे आहे. परसदारी पाळल्या जाणाऱ्या कोंबड्यांमध्ये फार्मवर पाळल्या जाणाऱ्या कोंबड्यांपेक्षा कमी ताण आढळतो. परसदारी वावरायला जास्त जागा व मोकळे वातावरण असते हे या कमी ताणाचे कारण असू शकते; परंतु व्यावसायिक कोंबडीपालनात एवढी जागा पक्ष्यांना देणे अपेक्षित नसल्यामुळे ताण येणे स्वाभाविक आहे. ताण हा नेहमी आढळणारा असला तरी त्यामुळे उत्पादनावर होणारा परिणाम लक्षात घेता त्याकडे लक्ष देणे आवश्यक आहे.

कोंबड्यांमधील ताण

वातावरणातील बदलामुळे ताण

कोंबड्या ठेवलेल्या जागेत वातावरण हा ताणाचा मुख्य मुद्दा असतो. ऋतुनुसार हवामानात होणारे बदल जसे - अधिक तापमान, खूप आर्द्रता, थंड वारे यांमुळे ताण निर्माण होऊ शकतो. अचानक हवामान बदलामुळे ताण येऊन रोगप्रतिकारशक्ती कमी होऊन कोंबड्या इतर रोगांना बळी पडू शकतात.

आहारामुळे येणारा ताण

व्यावसायिक स्तरावर कोंबडीच्या वयानुसार प्रत्येक वयासाठी वेगवेगळे तयार खाद्य मिळते व या प्रकारच्या संतुलित

आहारामुळे ताण कमी होऊ शकतो; परंतु एका प्रकारच्या खाद्यापेक्षा वेगळे खाद्य देणे, घरगुती आहारात पुरेशा प्रमाणात पोषक तत्त्व नसणे किंवा इतर कारणांमुळे ताण येऊन कोंबड्या पुरेसे खाद्य खात नसतील तर ताण येऊ शकतो. अशा वेळी तज्ज्ञांच्या सल्ल्यावरून ताण कमी करण्याची औषधे द्यावीत.

शरीर प्रक्रियांमुळे होणारे ताण

शारीरिक प्रक्रिया म्हणजे वजन वाढणे, पिसे गळणे किंवा वयात येणे यांसारख्या घटना ताण निर्माण करू शकतात.

भावनात्मक कारणांमुळे येणारे ताण

कोंबड्यांना पकडताना, काही औषधे देताना किंवा एका जागेतून दुसरीकडे नेताना कोंबड्यांमध्ये भावनिक ताण येतो. त्यामुळे मोठ्याने आवाज होणे, भीती वाटणे (भक्षक प्राणी) इत्यादी गोष्टीही ताणाला कारणीभूत ठरतात. लसीकरण करताना ताण न येण्याची औषधे देऊनसुद्धा चुकीच्या पद्धतीने हाताळल्यामुळे कोंबड्यांवर ताण येऊन लसीकरणाचा परिणाम कमी होऊ शकतो.

विविध रोगांमुळे येणारे ताण

व्यावसायिक कोंबडीपालनात रोगांचे प्रमाण थोडे जास्त आढळून येते. इतर कोणत्याही कारणामुळे जर कोंबड्यांची रोगप्रतिकारशक्ती कमी झाली असेल तर त्या रोगांना बळी पडू शकतात. रोगनिवारणासाठी देण्यात येणाऱ्या औषधांमुळे व रोगाच्या अवधीमुळे ताण येऊ शकतो.

पक्ष्यांना होणारा ताण व्यवस्थापनाच्या पद्धतीचा नीट अवलंब केल्याने दूर होऊ शकतो. यामध्ये खालील गोष्टी करता येऊ शकतात.

- शेडमध्ये कोंबड्यांची गर्दी टाळणे, शेडमध्ये खेळती हवा किंवा योग्य वायुविजन ठेवणे.
- गादीचे किंवा तुसाचे नीट व्यवस्थापन करणे.
- कोंबड्यातील परोपजीवींचे योग्य नियंत्रण करणे व संतुलित खाद्य देणे.
- कोंबड्यांना योग्य प्रकारे हाताळणे.

www.mafsu.in

* मार्गदर्शक *

www.knp cvs.in

कर्नल प्रा. (डॉ.) ए. एम. पातुरकर
मा. कुलगुरु, मपमविवि, नागपुर

डॉ. एस. व्ही. उपाध्ये
अधिष्ठाता, पशुविज्ञान विद्याशाखा,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. एन. व्ही. कुरकुरे
संचालक संशोधन,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. ए. यु. भिकाने
संचालक विस्तार शिक्षण,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. व्ही. डी. आहरे
सहयोगी अधिष्ठाता
क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा

* संकलन *

डॉ. स्मिता आर. कोल्हे
संशोधन प्रमुख, पशुवैद्यकीय व पशुसंवर्धन विस्तार शिक्षण विभाग
क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा

संपर्क : टोल फ्री क्रमांक : १८००-२३३-३२६८ सकाळी १० ते सायं. ६ वा.